

Τα αντί-ευρωπαϊκά κόμματα στη Βουλή:

Η ψήφιση των νόμων της ΕΕ από τα ελληνικά κόμματα

Βασικά συμπεράσματα:

- Από το 2004 έως το 2023, από τα 15 κόμματα που έχουν βρεθεί στην αντιπολίτευση:
 - Τη μεγαλύτερη νομοθετική συναίνεση στα νομοσχέδια της ΕΕ σημείωσε το Ποτάμι υπερψηφίζοντας το 87%, ενώ ακολουθούν το ΠΑΣΟΚ με 75,9%, η ΝΔ με 74,4% και το ΛΑΟΣ με 66,7%.
 - Τη μικρότερη νομοθετική συναίνεση στα νομοσχέδια της ΕΕ σημείωσε το ΚΚΕ με 2%, ενώ ακολουθούν η ΧΑ με 6%, το ΜέΡΑ25 με 10,5% και η Ελληνική Λύση με 11,1%.
- Όσον αφορά τη νομοθετική στάση των κομμάτων στα νομοσχέδια της ΕΕ σε σύγκριση με τη στάση τους στο σύνολο των νομοσχεδίων:
 - Το ποσοστό στο οποίο το Ποτάμι υπερψήφισε τα νομοσχέδια της ΕΕ είναι κατά 14 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο απ' ό,τι στο σύνολο των νομοσχεδίων, ενώ ακολουθούν το ΛΑΟΣ, το ΠΑΣΟΚ, η ΝΔ και η Ένωση Κεντρώων.
 - Το ποσοστό στο οποίο η ΔΗΜΑΡ υπερψήφισε τα νομοσχέδια της ΕΕ είναι 19 ποσοστιαίες μονάδες μικρότερο απ' ό,τι στο σύνολο των νομοσχεδίων, ενώ ακολουθούν οι Σπαρτιάτες, η Πλεύση Ελευθερίας και οι ΑΝΕΛ.
- Τα κόμματα που χαρακτηρίζονται στην επιστημονική βιβλιογραφία ως αντισυστημικά (λαϊκιστικά, αντι-φιλελεύθερα, ευρωσκεπτικιστικά) σημειώνουν σημαντικά χαμηλότερη νομοθετική συναίνεση στο σύνολο των νομοσχεδίων σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κόμματα, και επιπλέον σημειώνουν ακόμα χαμηλότερη νομοθετική συναίνεση στα νομοσχέδια της ΕΕ.

¹ Συντονιστής Ερευνών, Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών, Constantinos.saravakos@kefim.org.

Εισαγωγή

Ένα μεγάλο μέρος των νόμων που ψηφίζονται στο ελληνικό κοινοβούλιο αφορά νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που εισάγεται στο ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο και ισχύει ως νόμος του κράτους. Η εκάστοτε κυβέρνηση έχει τόσο τη νομοθετική πρωτοβουλία όσο και την υποχρέωση να φέρνει προς κύρωση στη Βουλή τη νομοθεσία της ΕΕ, ωστόσο η υπερψήφιση ή καταψήφιση των ρυθμίσεων από τα κόμματα της αντιπολίτευσης αποτελεί ένδειξη της στάσης τους απέναντι στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει τον βαθμό που το εκάστοτε κόμμα της αντιπολίτευσης υπερψήφισε ή καταψήφισε την Ευρωπαϊκή νομοθεσία, αποκαλύπτοντας τη στάση των κομμάτων υπέρ ή κατά των πολιτικών της ΕΕ. Η ανάλυση αξιοποιεί τα δεδομένα του Δείκτη Νομοθετικής Συναίνεσης, τον οποίο δημοσιεύει το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών, και βασίζεται σε έρευνα που έχει παρουσιαστεί στο διεθνές συνέδριο «The Future of European integration: Challenges and opportunities for the European democracy ahead of the 2024 EP elections».¹ Στην ανάλυση που ακολουθεί, παρουσιάζεται αρχικά το ποσοστό υπερψήφισης των νομοσχεδίων που αφο-

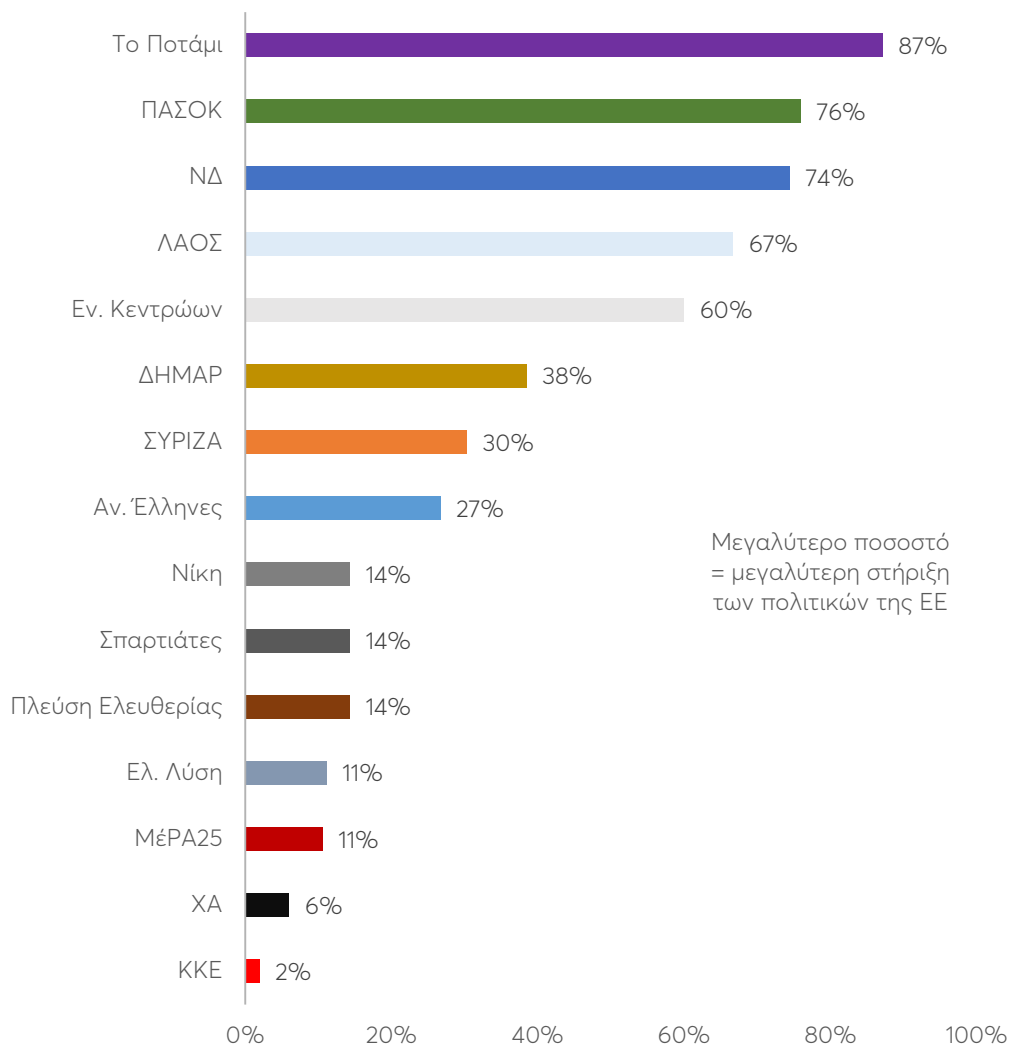
ρούν ρυθμίσεις της ΕΕ από κάθε κόμμα που έχει βρεθεί στην αντιπολίτευση από το 2004 έως το 2023 (συνολικά 102 νομοσχέδια) και έπειτα η μεταβολή της νομοθετικής τους συναίνεσης σε σύγκριση με την στάση τους στο σύνολο των νομοσχεδίων. Στη συνέχεια, τα κόμματα ταξινομούνται με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία ως προς το αν είναι λαϊκιστικά, αντι-φιλελεύθερα ή ευρωσκεπτικιστικά και παρουσιάζεται η μέση νομοθετική συναίνεση της κάθε κατηγορίας.

Η υπερψήφιση των νόμων της ΕΕ από τα ελληνικά κόμματα της αντιπολίτευσης

Από το 2004 έως το 2023, από τα 15 κόμματα που έχουν βρεθεί στην αντιπολίτευση, το Ποτάμι σημείωσε τον υψηλότερο Δείκτη Νομοθετικής Συναίνεσης ως προς τα νομοσχέδια της ΕΕ, υπερψηφίζοντάς τα σε ποσοστό 87%, ενώ ακολουθούν το ΠΑΣΟΚ με 75,9%, η ΝΔ με 74,4% και το ΛΑΟΣ με 66,7%. Αντίθετα, τον χαμηλότερο Δείκτη Νομοθετικής Συναίνεσης σημειώνει το ΚΚΕ με 2%, ενώ ακολουθούν η ΧΑ με 6%, το ΜέΡΑ25 με 10,5% και η Ελληνική Λύση με 11,1% (Γράφημα 1).

1 Saravakos, C., Archontas, G., & Vallianos, I. (2024, May 15-16). The conflict between government and opposition on EU bills: Analyzing the legislative consensus of opposition parties in the Greek Parliament from 2004 to 2023. Η έρευνα δημοσιεύθηκε στο διεθνές συνέδριο "The Future of European integration: Challenges and opportunities for the European democracy ahead of the 2024 EP elections," το οποίο διοργανώθηκε από το Διεθνές Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών "European Studies" (ESIS) σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Τορίνο, τη Νομική Σχολή του ΑΠΘ και το Κέντρο Μελέτης της Πολιτικής (Cevipol) του Université Libre de Bruxelles (U.L.B.).

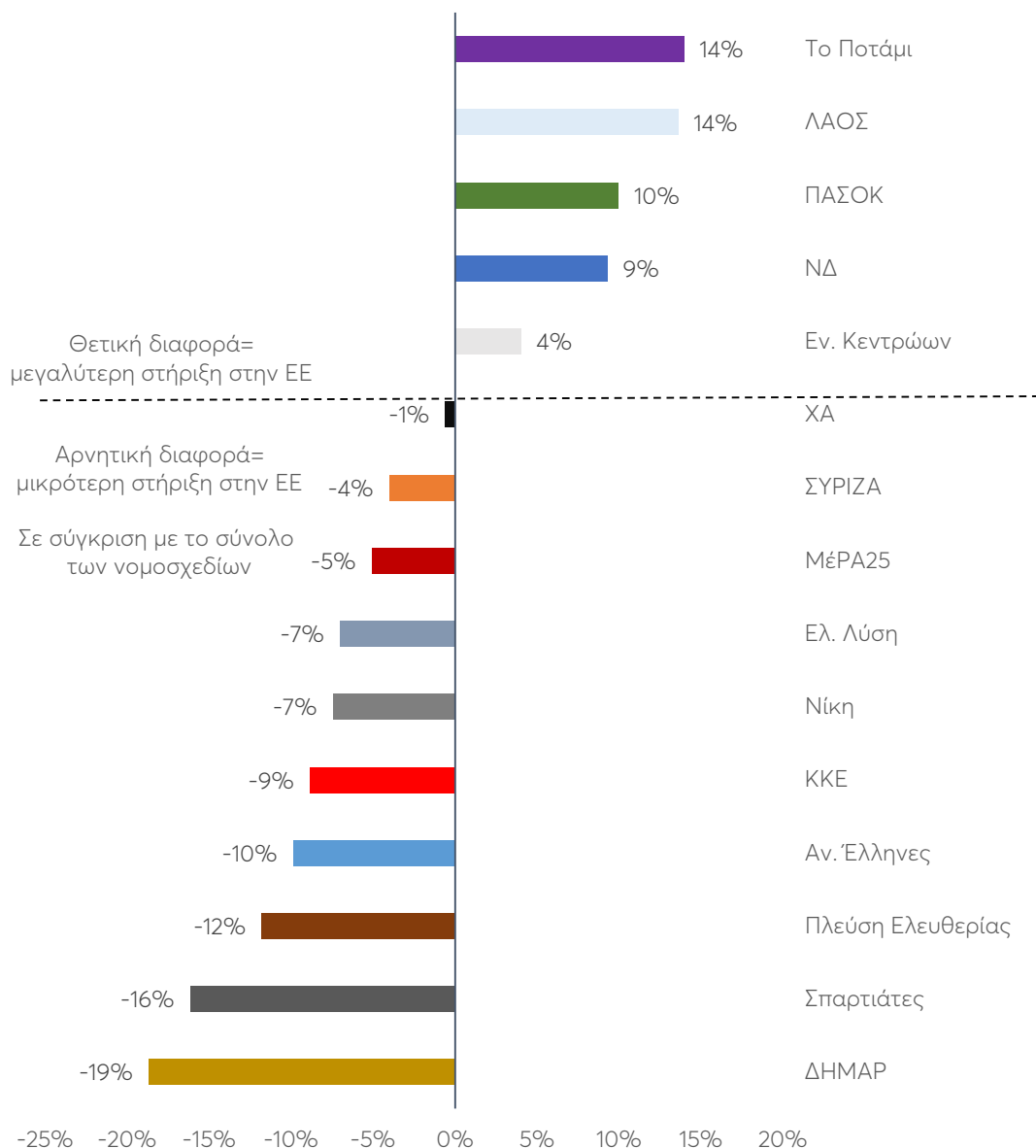
Γράφημα 1. Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης σε νομοσχέδια της ΕΕ

Επίσης, αξιοσημείωτη είναι η μεταβολή της στάσης κάθε κόμματος ως προς τη νομοθεσία της ΕΕ σε σύγκριση με τη στάση του ως προς το σύνολο των νομοσχεδίων. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 2, το Ποτάμι σημειώνει τη μεγαλύτερη αύξηση νομοθετικής συναίνεσης, καθώς το ποσοστό στο οποίο υπερψήφισε τα νομοσχέδια της ΕΕ είναι κατά 14 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο απ' ό,τι στο σύνολο των νομοσχεδίων, ενώ ακολουθούν το ΛΑΟΣ,

το ΠΑΣΟΚ, η ΝΔ και η Ένωση Κεντρών. Αντίθετα, τα υπόλοιπα κόμματα μειώνουν τη νομοθετική τους συναίνεση όταν πρόκειται για νομοσχέδια της ΕΕ. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι η ΔΗΜΑΡ, η οποία μειώνει τη νομοθετική της συναίνεση κατά 19 ποσοστιαίες μονάδες όταν πρόκειται για νομοσχέδια της ΕΕ σε σύγκριση με τη γενική της νομοθετική συναίνεση στο σύνολο των νομοσχεδίων.

Γράφημα 2. Μεταβολή στον Δείκτη Νομοθετικής Συναίνεσης ΕΕ-Σύνολο

Η ψήφιση των νόμων της ΕΕ από τα αντισυστημικά κόμματα

Για να αναλυθεί η στάση των αντισυστημικών κομμάτων, χρησιμοποιούνται τρεις διαφορετικές ταξινομήσεις των κομμάτων της αντιπολίτευσης: λαϊκιστικά

- μη-λαϊκιστικά κόμματα (Rooduijn et al., 2023· Meijers et al., 2020),² αντι-φιλελεύθερα - κόμματα που αποδέχονται φιλελεύθερες αρχές (Norris, 2020· Heinö, 2024),³ και ευρωσκεπτικιστικά κόμματα - κόμματα υπέρ της ΕΕ (Rooduijn et al., 2023· Meijers et al., 2020).⁴ Οι κατηγοριοποιήσεις αυτές ενέχουν μεθοδολογικούς και

2 Rooduijn, M., Pirro, A. L. P., Halikiopoulou, D., Froio, C., van Kessel, S., de Lange, S. L., Mudde, C., & Taggart, P. (2023). *The PopuList 3.0: An Overview of Populist, Far-left and Far-right Parties in Europe*. www.popu-list.org. DOI 10.17605/OSF.IO/2EWKQ. Rooduijn, M., Pirro, A. L. P., Halikiopoulou, D., Froio, C., van Kessel, S., de Lange, S. L., Mudde, C., & Taggart, P. (2023). *The PopuList 3.0: An Overview of Populist, Far-left and Far-right Parties in Europe*. www.popu-list.org. DOI 10.17605/OSF.IO/2EWKQ.

3 Norris, P. (2020). *Global Party Survey, 2019*. <https://doi.org/10.7910/DVN/WMGNTS>. Heinö, J. (2024). *Authoritarian Populism Index 2024*. Timbro.

4 Η χρησιμότητα διαφορετικών κατηγοριοποιήσεων από διαφορετικές πηγές έγκειται στο γεγονός πως ο λαϊκισμός έχει πλέον μία αρκετά διευρυμένη - και ενδεχομένως αναλυτικά μη χρήσιμη - εννοιολόγηση και πως τα αποκαλούμενα αντισυστημικά κόμματα μπορεί να ανήκουν σε μία κατηγορία αλλά όχι σε μία άλλη. Ακόμη, μεθοδολογικοί περιορισμοί όπως το γεγονός πως κάθε κόμμα μπορεί μέσα στην περίοδο 2004-2023 να έχει μεταβολές είτε ως προς το αν είναι λαϊκιστικό ή όχι, είτε τον βαθμό στον οποίο χρησιμοποιεί λαϊκιστικά στοιχεία στον λόγο του, καταδεικνύουν την ανάγκη περισσότερων των μία κατηγοριοποιήσεων και πηγών.

αναλυτικούς περιορισμούς, ωστόσο προσφέρουν χρήσιμες ενδείξεις ως προς τα στοιχεία της αντισυστημικότητας των κομμάτων αυτών. Εν συντομία, τα λαϊκιστικά κόμματα χρησιμοποιούν στην πολιτική τους αφήγηση τη σύγκρουση, σε οικονομικό ή πολιτισμικό πεδίο, μεταξύ ενός περιθωριοποιημένου «λαού», τον οποίο το κόμμα αυτό θεωρεί ότι εκπροσωπεί, και των διεφθαρμένων πολιτικών «ελίτ». Ένα κόμμα ταξινομείται ως αντι-φιλελεύθερο, είτε όταν είναι λαϊκιστικό,

είτε όταν ασπάζεται αυταρχικές ιδεολογίες, εχθρικές προς τη φιλελεύθερη δημοκρατία (Μαρξισμός-Λενινισμός, φασισμός κλπ) ή έχει εμπράκτως εγκαταλείψει τις αρχές της φιλελεύθερης δημοκρατίας. Ορισμένα κόμματα μπορεί να είναι ταυτόχρονα λαϊκιστικά και αυταρχικά ή να εμπίπτουν μόνο σε μία από τις δύο κατηγορίες. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει την ταξινόμηση των εξεταζόμενων κομμάτων ως προς τις τρεις αυτές σχετικές κατηγοριοποιήσεις.

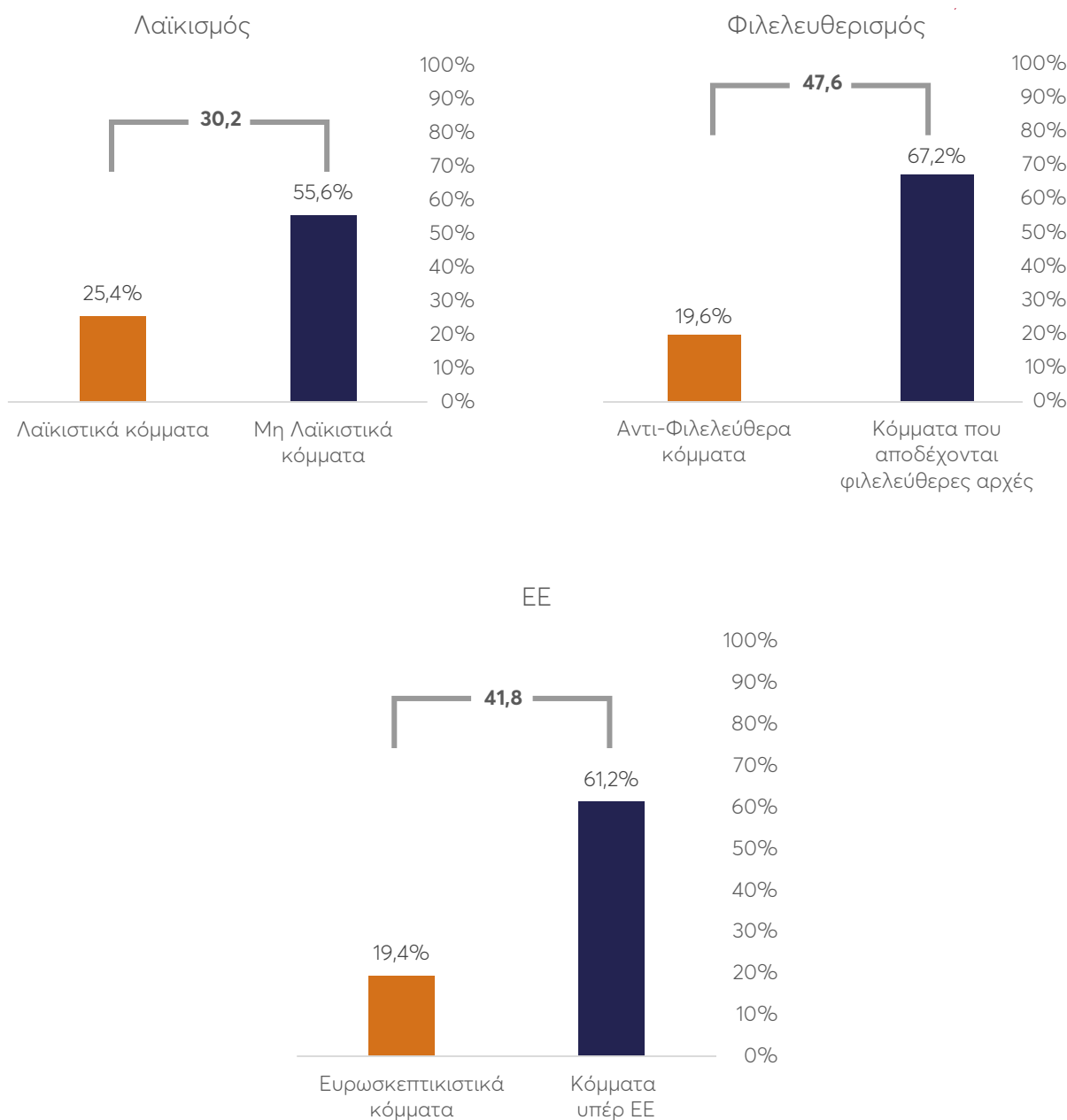
Πίνακας 1. Ταξινόμηση ελληνικών κομμάτων σε αντισυστημικές κατηγορίες

Ταξινόμηση Α	Λαϊκιστικά	Μη- Λαϊκιστικά	Πηγές
Populism	ΧΑ ΜέΡΑ25 ΕΛ Νίκη Πλεύση Ελευθερίας Σπαρτιάτες ΣΥΡΙΖΑ ΑΝΕΛ ΕΚ ΛΑΟΣ	ΔΗΜΑΡ ΝΔ ΠΑΣΟΚ Το Ποτάμι ΚΚΕ	Populist (Rooduijn et al. 2023) Harvard Dataverse (Meijers et al. 2020)
Ταξινόμηση Β	Αντί-Φιλελεύθερα	Κόμματα που αποδέχονται φιλελεύθερες αρχές	Πηγές
Liberalism	ΧΑ ΜέΡΑ25 ΕΛ Νίκη Πλεύση Ελευθερίας Σπαρτιάτες ΣΥΡΙΖΑ ΑΝΕΛ ΕΚ ΛΑΟΣ ΚΚΕ	ΔΗΜΑΡ ΝΔ ΠΑΣΟΚ Το Ποτάμι	Harvard Dataverse (Norris 2020) Timbro (Heinö, 2024)
Ταξινόμηση Γ	Ευρωσκεπτικιστικά	Υπέρ της ΕΕ	Πηγές
EU	ΧΑ ΜέΡΑ25 ΕΛ Νίκη Πλεύση Ελευθερίας Σπαρτιάτες ΑΝΕΛ ΛΑΟΣ ΚΚΕ	ΔΗΜΑΡ ΝΔ ΠΑΣΟΚ Το Ποτάμι ΣΥΡΙΖΑ ΕΚ	PopuList (Rooduijn et al. 2023) Harvard Dataverse (Meijers et al. 2020)

Στο Γράφημα 3 παρουσιάζεται η μέση νομοθετική συναίνεση σε νομοσχέδια της ΕΕ ανά κατηγορία αντισυστημικών κομμάτων βάσει της παραπάνω ταξινόμησης. Και στις τρεις κατηγορίες τα αντισυστημικά κόμματα έχουν σημαντικά χαμηλότερη μέση νομοθετική συναίνεση. Η μεγαλύτερη διαφορά σημειώνεται ανάμεσα στα αντί-φιλελεύθερα κόμματα

και σε εκείνα τα οποία αποδέχονται φιλελεύθερες αρχές με 47,6 ποσοστιαίες μονάδες. Η αντίστοιχη διαφορά ανάμεσα στα ευρωσκεπτικιστικά κόμματα και τα κόμματα υπέρ της ΕΕ εκτείνεται στις 41,8 ποσοστιαίες μονάδες, και η διαφορά ανάμεσα στα λαϊκιστικά και μη-λαϊκιστικά κόμματα εκτείνεται στις 30,2 ποσοστιαίες μονάδες.

Γράφημα 3. Μέση νομοθετική συναίνεση σε νομοσχέδια ΕΕ ανά κατηγορία αντισυστημικών κομμάτων

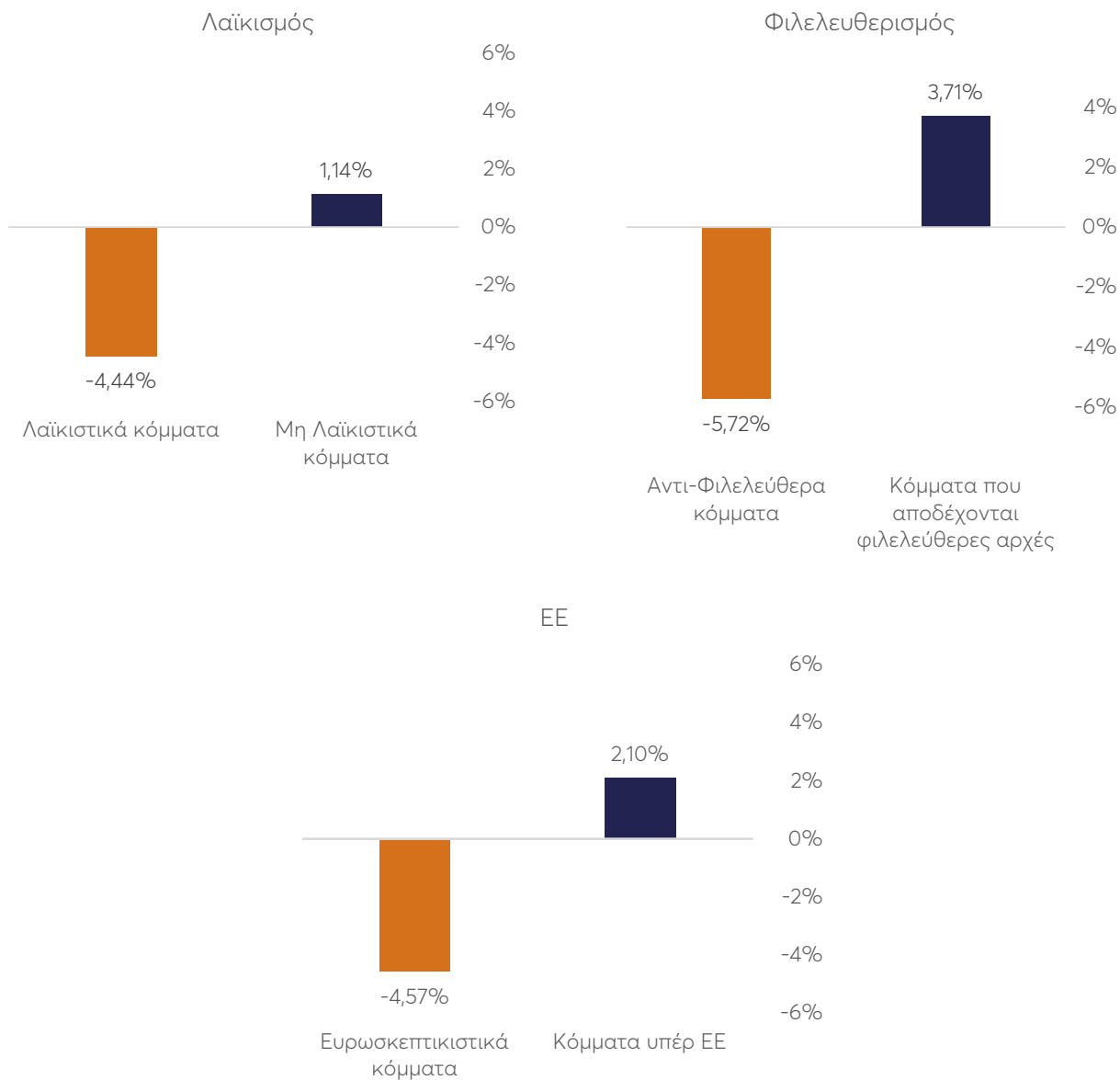
Στο Γράφημα 4 παρουσιάζεται η μεταβολή της μέσης νομοθετικής συναίνεσης σε νομοσχέδια της ΕΕ ανά κατηγορία αντισυστημικών κομμάτων. Παρατηρούμε πως τα αντισυστημικά κόμματα σημειώνουν χαμηλότερη συναίνεση στα νομοσχέδια που

αφορούν ρυθμίσεις της ΕΕ σε σύγκριση με τη συνολική τους συναίνεση, ενώ τα αποκαλούμενα συστημικά κόμματα σημειώνουν σημαντικά αυξημένη νομοθετική συναίνεση. Πιο συγκεκριμένα, η διάκριση μεταξύ των αντί-φιλελεύθερων κομμάτων και των

κομμάτων τα οποία αποδέχονται φιλελεύθερες αρχές είναι και πάλι αυτή που καταγράφει τις μεγαλύτερες διαφορές, ενώ αυτό συμβαίνει σε μικρότερο

βαθμό στην ταξινόμηση ως προς την ΕΕ και τον λαϊκισμό, κυρίως λόγω μικρής μεταβολής της στάσης των συστημικών κομμάτων.

Γράφημα 4. Μεταβολή της μέσης νομοθετικής συναίνεσης σε νομοσχέδια ΕΕ ανά κατηγορία αντισυστημικών κομμάτων

Συμπερασματικά

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν να ευθυγραμμίζονται με τη διεθνή έρευνα,⁵ καταδεικνύοντας ότι τα κόμματα της αντιπολίτευσης με αντισυστημικά χαρακτηριστικά τείνουν να συμμετέχουν λιγότερο στην εφαρμοσμένη πολιτική (policy making), προτιμώντας να έχουν μία πιο συγκρουσιακή στάση απέναντι στην κυβέρνηση και να χρησιμοποιούν εναλλακτικά μέσα ελέγχου της κυβέρνησης (όπως οι κοινοβουλευτικές ερωτήσεις). Πιο συγκεκριμένα, ως προς την ΕΕ τα

δεδομένα δείχνουν πως τα αποκαλούμενα ευρωσκεπτικιστικά κόμματα συναινούν λιγότερο στην πολιτική που εφαρμόζεται και ψηφίζεται από τα κράτη μέλη, ενώ γενικότερα τα αντισυστημικά κόμματα συναινούν σε μικρότερο βαθμό. Αυτή η στρατηγική της αντιπολίτευσης είναι πιο διαδεδομένη σε κοινοβουλευτικά συστήματα όπου υπάρχουν περιορισμοί στην δυνατότητα της αντιπολίτευσης να επηρεάσει τη νομοθετική διαδικασία, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα όπου η νομοθετική εξουσία ελέγχεται σχεδόν πλήρως από την εκτελεστική.

- 5 Tuttnauer, O. (2018). If you can beat them, confront them: Party-level analysis of opposition behavior in European national parliaments. *European Union Politics*, 19(2), 278-298. <https://doi.org/10.1177/1465116517752870>
- Tuttnauer, O., & Wegmann, S. (2022). Voting for Votes: Opposition Parties' Legislative Activity and Electoral Outcomes. *American Political Science Review*, 116(4), 1357-1374. doi:10.1017/S0003055422000338.
- Louwerse, T., & Otjes, S. (2019). How Populists Wage Opposition: Parliamentary Opposition Behaviour and Populism in Netherlands. *Political Studies*, 67(2), 479-495. <https://doi.org/10.1177/0032321718774717>.

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Έχει τη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και έδρα την Αθήνα. Το όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Ο σκοπός του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών είναι να αυξήσει την επιρροή των φιλελεύθερων προτάσεων και ιδεών στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική. Το έργο του περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη.

Οι απόψεις που δημοσιεύονται στο κείμενο εκφράζουν τους συντάκτες του και όχι απαραίτητα τον οργανισμό.

ΚΕΝΤΡΟ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Στέγη Μάρκου Δραγούμη
Μαιζώνος 38, Αθήνα
T: +30 210 5238373
info@kefim.org

[facebook.com/kefim.org](https://www.facebook.com/kefim.org)

twitter.com/kefim_org

[gr.linkedin.com/company/centerforliberalstudies](https://www.linkedin.com/company/centerforliberalstudies)

[youtube.com/kefim](https://www.youtube.com/kefim)